" ئەتىكى قۇياش " — ياشلار - ئۆسمۈرلەر ئوقۇشلۇقى
دۆلەتنىڭ 11 - بەش يىللىق پىلان مەزگىلىدىكى نۇقتىلىق كىتاب تۈرى

دۇنياۋى مەشھۇر شەخسلەر مەجمۇئەسى

چاقماق قايتۇرۇش خادىسىنىڭ كەشپىياتچىسى

فرانكلىن

مىللەتلەر نەشرىياتى

www.uyghurkitap.com

چاقماق قايتۇرۇش خادىسىنىڭ كەشپىياتچىسى

فرانكلىن

قەلەم تەۋرەتكۈچىلەر: سۈي لى شياڭ يۈن جۈن ۋاڭ
يەن فاڭ جاڭ پىڭ

رەسىمنى سىزغۇچىلار: مياۋ ۋېي لۇ لېي ساۋ ئېرگاڭ
ليۇ جىڭ خېجيې ساۋ چاڭشو
ياڭ خوڭ لۇ شياۋ ۋاڭ جىڭ
چى شىن لۇ جىگې جاڭ يۇرۇڭ شياۋ مىڭ

بەت ياسىغۇچى: جىنشيۇ شېگيى

قىسقىچە مەزمۇنى

«دۇنياۋى مەشھۇر شەخسلەر مەجمۇئەسى» — ئىلىم-پەن، سىياسىي، مائارىپ، ئەدەبىيات-سەنئەت قاتارلىق ساھەلەردە كىشىلەرنىڭ ھۆرمىتىگە ئېرىشكەن ھەم ئۆز كەسپىدە ئاجايىپ نەتىجىلەرنى يارىتىپ، ئىنسانىيەت تارىخىنىڭ تەرەققىيات مۇساپىسىگە زور تەسىر كۆرسەتكەن مەشھۇر شەخسلەرنى تاللاپ تونۇشتۇرغان يۇرۇشلۇك، كۆڭۈلدىكىدەك باللار ئوقۇشلۇقى.

بۇ كىتابلاردا مۇشۇ شەخسلەرنىڭ پارلاق ئىش-ئىزلىرى نۇقتىلىق تونۇشتۇرۇلۇپ، ئۇلارنىڭ ئېگىلمەس-سۇنماس كۈرەش قىلىش روھى نامايان قىلىنغان. بۇ تەرجىمىھاللارنى ئوقۇساق بىزنى بىلىمگە، ئىلھامغا ئىگە قىلىدۇ، مەنىۋى كۈچ-قۇۋۋەتكە ئېرىشتۈرىدۇ.

بۇ بىر يۈرۈش كىتابنىڭ سۈرەتلىرى نەپىس، تىلى ئاممىباب، چۈشىنىشلىك، ئوقۇشلۇق قىممىتى يۇقىرى بولۇپ، كەڭ ئۆسمۈرلەرنىڭ ياخشى ئۇستازى ھەم يېقىن دوستى بولالايدۇ.

... فرانكلىننىڭ تەرجىمىھالى ...

فرانكلىن ئامېرىكا بۇرژۇئا ئىنقىلابى دەۋرىدە ئۆتكەن دېموكراتىيىچى، شاگىرت ئىشچىدىن كېلىپ چىققان ئامېرىكا ئالىمى. 1907 - يىلى بوستوندا تۇغۇلغان. ئۇ ئۆسمۈرلۈك چېغىدىن باشلاپلا ئەقىللىق تىرىشچان بولۇپ، 15 يېشىدىلا ئۆزگىچە ئۇسلۇبتىكى «دېڭىز ناخشىسى» دېگەن نەسرىنى يېزىپ چىققان. ئۇ 17 يېشىدا كېمە بىلەن نيۇيوركقا قىلغان سەپىرىدە گۈلدۈرماملىق يامغۇرغا ئۇچرايدۇ. ئۇ توختىماي چېقىۋاتقان چاقماق يورۇتۇۋەتكەن كېچە ئاسمىنىغا قارىغىنىچە، بۇنىڭ "تەڭرىنىڭ غەزىپى"نىڭ ئىپادىسى ئىكەنلىكىگە ئىشەنمەيدۇ، ھەمدە چاقماقنىڭ سىرىنى ئېچىشقا بەل باغلايدۇ. ئۇن نەچچە يىللىق كۆزىتىش ۋە تەجرىبىدىن ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق چاقماق چېقىشنىڭ تەگرى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولماستىن بەلكى بىر خىل توك قويۇپ بېرىش ھادىسىسى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ چىقىدۇ. بۇ ئۇنىڭ ھاياتىدىكى ئەڭ شانلىق بىر مەزگىل بولىدۇ. ئۇنىڭ لەگلەك بىلەن قىلغان سىنىقى، پۈتۈن دۇنيا مىقياسىدىكى پەن - تېخنىكا ساھەسىدىكىلەرنىڭ دىققىتىنى قوزغايدۇ. ئۇ نۇر ئىلمىدىن پايدىلىنىپ گۈلدۈرمامىدىن ساقلىنىش خادىسىنى ئىجاد قىلىدۇ. ئۇ نۇر ئىلمى ساھەسىدە چوڭقۇر تەتقىقات ئېلىپ بارغان بولۇپ، يەنە قوش فوكۇسلۇق دۇربۇن ئىجاد قىلغان. ئۇ يەنە چېچەكنىڭ يۇقۇملىنىشىنى تەتقىق قىلغان ھەمدە ئامېرىكا تارىخىدىكى تۇنجى ھۆكۈمەت قارمىقىدىكى دوختۇرخانىنى قۇرغان. ئۇنىڭ يېڭى بايقاشلىرى ۋە كەشپىياتلىرى ئاسترونومىيە، گېئولوگىيە، خىمىيە سانائىتى ۋە مېخانىكا قاتارلىق 19 پەن - تەتقىقات تۈرىگە چېتىلىدۇ. تېخىمۇ قىممەتلىك تەرىپى ئۇ بارلىق ئىشتىن سىرتقى ۋاقتىنى كەشپىيات ۋە تەتقىقات ئىشلىرىغا سەرپ قىلىپ، بىر ئۆمۈر ھاردىم، تالدىم دېمەي خىزمەت قىلغان.

فرانكلىن پەن تەتقىقاتى بىلەن شۇغۇللانغاندىن سىرت يەنە جەمئىيەتتىكى سىياسىي پائالىيەتلەرگىمۇ ئاكتىپ قاتناشقان. ئۇ ئامېرىكا پەلسەپە جەمئىيىتىنى تەشكىللىگەن، ئامېرىكا تارىخىدىكى تۇنجى ئاممىۋىيكۇتۇپخانىنى قۇرغان، ئۇندىن باشقا يەنە پېنسىلۋانىيە ئۇنىۋېرسىتېتىنى قۇرغان. مۇستەقىللىق ئۇرۇشى مەزگىلىدە ھاياتىنىڭ خەۋپكە ئۇچرىشىغا قارىماي «مۇستەقىللىق خىتابنامىسى»نى تۈزۈشكە قاتناشقان.

ھېرىپ چارچاشنى ئۇقمايدىغان بۇ بوۋاي 1790 - يىلى 84 يېشىدا يورۇق دۇنيا بىلەن خوشلاشقان.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

1 بېنجامىن فرانكلىن 1706- يىلى بوستوندا بىر قول ھۈنەرۋەن ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلدى . ئائىلىسىدە جان سانى كۆپ بولغاچ تۇرمۇشى قىيىنچىلىقتا ئۆتتى.

2 فرانكلىن كىچىكىدىن تارتىپ كىتاب ئوقۇشنى ياخشى كۆرەتتى ھەم يىغقان پۇللىرىغا دائىم كىتاب سېتىۋالاتتى.

ئۇيغۇر كىتاب تورىكتى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

3 فرانكلىن كىچىكىدىن تارتىپ دادىسىنىڭ ئىشىغا ياردەملىشەتتى، ئازراق ۋاقتى چىققۇدەك بولسىلا كىتاب ئوقۇيتتى.

4 بىر كۈنى، فرانكلىن دادىسى چۈشلۈك دەم ئېلىشقا چىققان كەتكەن پۇرسەتتىن پايدىلىنىپ ئۆينىڭ بالكونىغا چىقدۇ،،،

www.uyghurkitap.com

ئۇ برقانچە پارچە كتابنى تاللاپ ئالدىراش بالكوندىن ئايرىلدۇ.

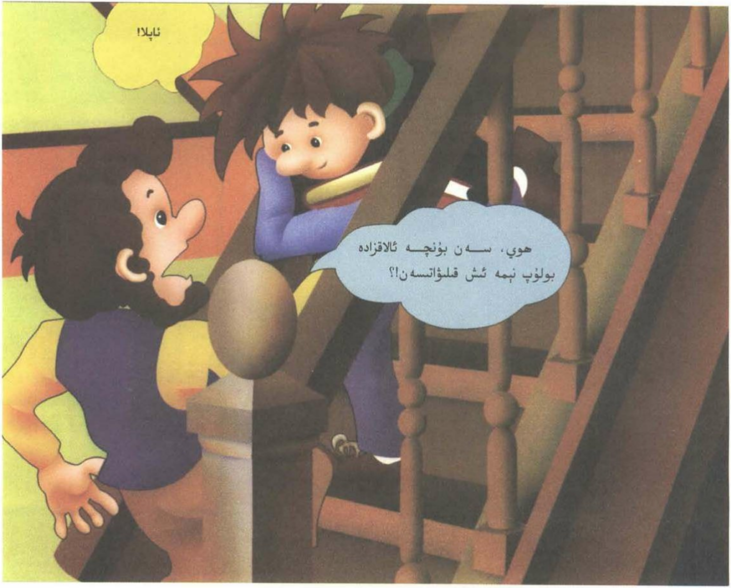

بالكوندىن چۈشۈۋاتقاندا دادىسىغا دوقۇرۇشۇپ قالدۇ.

www.uyghurkitap.com

7 فرانكلىن دادىسىغا بالكونغا چىقىشىدىكى سەۋەبنى چۈشەندۈردى ھەم ئۇنىڭدىن كەچۈرۈم سورايدۇ.

8 فرانكلىن ئۆز ئۆيىدىكى كىتابلارنى كۆرۈپ بولغاندىن كېيىن تېخىمۇ كۆپرەك كىتاب ئوقۇش ئۈچۈن 16 يېشىدا باسما زاۋۇتىغا ئىشقا چۈشىدۇ.

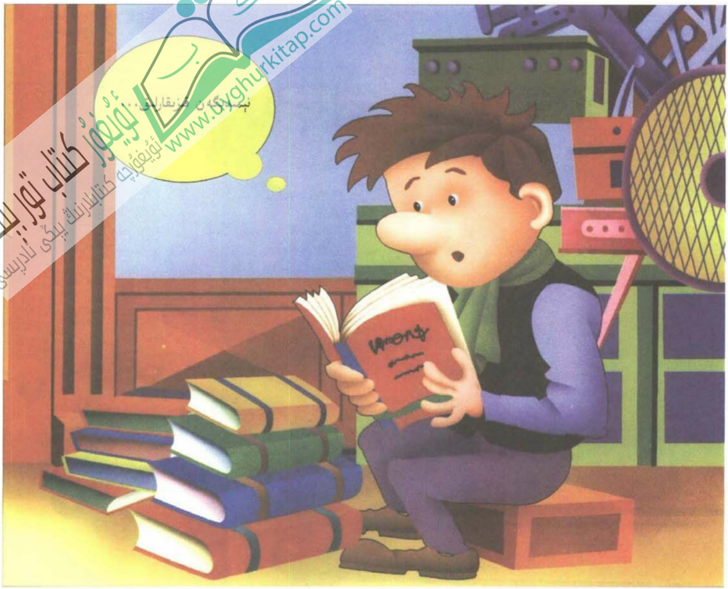

ئىشتىن سىرتقى ۋاقىتلاردا ئۇ پۈتۈن زېھنىنى كىتاب ئوقۇشقا سەرپ قىلدۇ.

10 فرانكلىن 24 يېشىدا ئۆز ئالدىغا باسما زاۋۇتى قۇردى.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

11 كېيىن ئۇ يەنە دوستى بىلەن بىرلىشىپ مەدەنىيەت ئۇيۇشمىسى ۋە پاراۋانلىق جەمئىيىتى قۇردى، ئۆزى مۇستەقىل گېزىتمۇ چىقاردى.

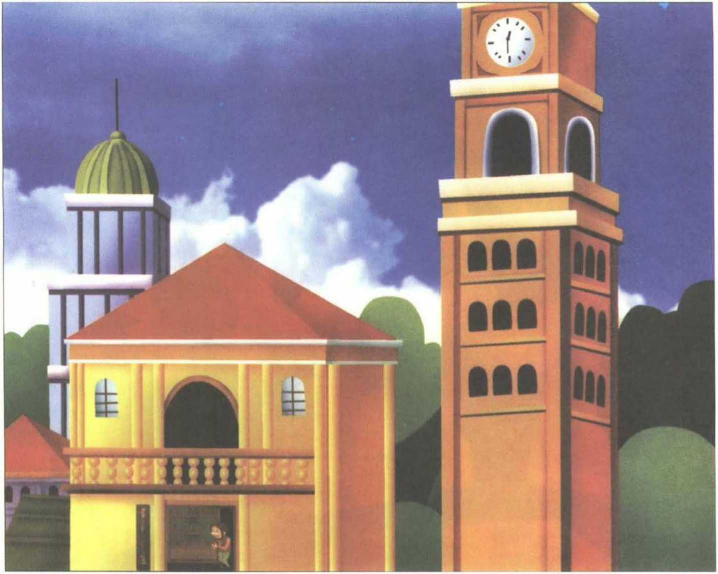

12 ئۇ گېزىت چىقىرىپ پۇل تاپقاندىن كېيىن، تېخىمۇ كۆپ كىشىلەرنىڭ كىتاب ئوقۇشىغا قولايلىق يارىتىپ بېرىش ئۈچۈن ئەسلىدىكى «كىتابخۇمارلار كۇلۇبىسى» ئاساسىدا فىلادېلفىيە كۇتۇپخانىسىنى قۇرۇپ چىقىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يىغىن ئادرېسى
www.uyghurkitap.com

13 ئۇ 30 يېشىدا پارلامېنتنىڭ كاتىپى بولدۇ ھەم ئامېرىكا قىتئەسى پەلسەپە جەمئىيىتىنى تەشكىللەپ ياشلارنىڭ بىلىم ئىگىلىشىگە قولايلىق يارىتىپ بەردى، توققۇز يىلدىن كېيىن بۇ جەمئىيەت تەرەققىي قىلىپ ئامېرىكا تارىخىدىكى تۇنجى ئۇنىۋېرسىتېت — پېنسىلۋانىيە شتاتى ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئايلاندى.

14 فرانكلىن 40 يېشىدىن كېيىن ئاندىن پەن- تېخنىكا تەتقىقاتىقا ۋاقىت ئاجرىتالايدۇ. قىسقىغىنا بىرقانچە يىل ئىچىدە ئۇنىڭ كەشپىياتلىرى ئىنسانىيەتنىڭ ئالغا بېسىشى ئۈچۈن زور تۆھپىلەرنى قوشىدۇ.

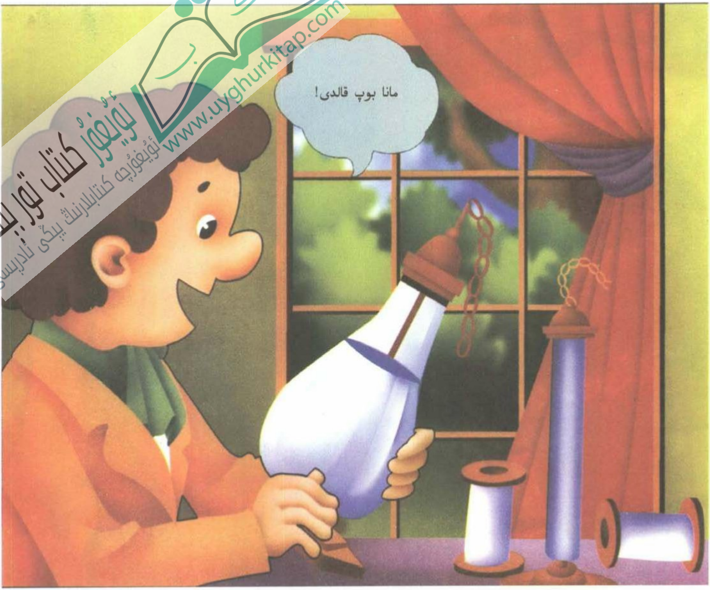

www.uyghurkitap.com

15 گوللاندىيىلىكلەر "لېيدېن شىشىسى"نى ئىجاد قىلدۇ، ئۇ توك ساقلاش، تارقىتىش ئىقتىدارىغا ئىگە بولۇپ، ئېلېكتر تەجرىبىسىگە زور قۇلايلىق ئېلىپ كېلىدۇ. فرانكلىن لېيدېن شىشىسىنى كۆرگەندىن كېيىن تەقلىد قىلىپ بىرنى ياساپ چىقىدۇ.

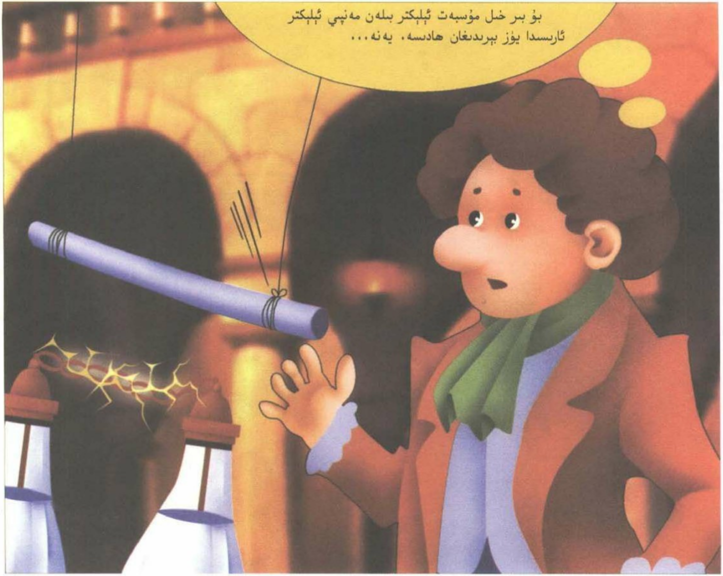

16 ئۇ "لېيدېن شىشىسى"دىن پايدىلىنىپ تەجرىبە قىلىۋاتقاندا، توكنى بىر ماددىدىن يەنە بىر ماددىغا يەتكۈزۈپ بەرگىلى بولىدىغانلىقىنى بايقايدۇ.

17 ئۇ تەجرىبە جەريانىدا مەنپىي، مۇسبەت توكلۇق (ئېلېكترلىق) جىسىم ئۆزئارا تېگىشكەندە ئۇچقۇن ھاسىل بولىدىغانلىقىنى بايقايدۇ.

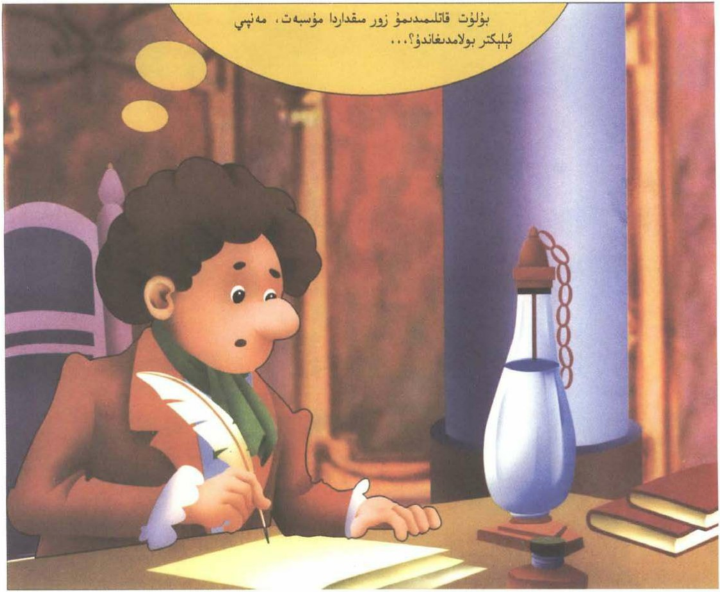

18 ئۇ نۇرغۇن تەجرىبىلەرنى ئىشلىگەندىن كېيىن "چاقماق بىلەن ئېلېكترنىڭ ئوخشاشلىقى ھەققىدە" دېگەن ماقالىنى يېزىپ، ئەنگلىيە خان جەمەتى ئىلمىي جەمئىيىتىگە ئەۋەتىپ بېرىدۇ.

19 بىراق ئۇنىڭ يەكۈنى كىشىلەرنىڭ مەسخىرىسىگە ئۇچرايدۇ.

 بۇلاردىن قاتتىق زەربە يېگەن فرانكلىن ئۆز كۆز قارىشىدىن ھەرگىز ۋاز كەچمەيدۇ. ھاياتىنىڭ خەۋپكە ئۇچرىشىغا قارىماستىن يامغۇرلۇق كۈندە لەگلەك ئۇچۇرۇپ تەجرىبە ئىشلەيدۇ ھەمدە ئاخىرىدا مۇۋەپپەقىيەت قازىنىدۇ.

ئۇيغۇر كىتاب تورى
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە كىتابلارنىڭ يېڭى ئادرېسى

21 فرانكلىن مۇشۇ تەجرىبە ئاساسىدا چاقماق قايتۇرۇش خادىسىنى كەشىپ قىلدى، شۇندىن ئېتىبارەن ئېگىز بىنالار چاقماقنىڭ زەربىسىدىن ساقلىنالايدىغان بولدى.

22 فرانكلىن ئۆز ھاياتىدا نۇرغۇن كەشپىيات ۋە يېڭىلىقلارنى يارىتىپ نۇرغۇن شەرەپلەرگە، كىشىلەرنىڭ چوڭقۇر ھۆرمىتىگە ئېرىشتى.
ئۇ ئالەمدىن ئۆتكەندىن كېيىن، ئالىملار ئۇنىڭ ئىزىنى بويلاپ ئېلېكتر دۇنياسىغا يەنىمۇ ئىچكىرلەپ يۈرۈش قىلدى.

图书在版编目（CIP）数据

富兰克林：维吾尔文/随力等编；缪维等绘；沙塔尔·沙拉木译. —北京：民族出版社，2008.6
（托起明天的太阳. 世界杰出人物丛书）
ISBN 978-7-105-09383-0

I. 富… II. ①随… ②缪… ③沙… III. 富兰克林，B.（1706~1790）—生平事迹—少年读物—维吾尔语（中国少数民族语言） IV. K837.127=4

中国版本图书馆CIP数据核字（2008）第083667号

本书根据农村读物出版社2004年1月第1次印刷版本翻译出版

بۇ كىتاب جۇڭگو يېزا ئۇقۇشلۇقلىرى نەشرىياتىنىڭ 2004 ـ يىل 1 ـ نەشرى 1 ـ باسمىسىغا ئاساسەن تەرجىمە ۋە نەشر قىلىندى.

翻　　译：沙塔尔·沙拉木
责任编辑
责任校对：哈尔木拉提·依明
制　　作：沙塔尔·沙拉木

تەرجىمە قىلغۇچى : ساتتار سالام
مەسئۇل مۇھەررىر
مەسئۇل كوررېكتور : خالمۇرات ئىمىن
بەتچىك : ساتتار سالام

出版发行：民族出版社
社　　址：北京市东城区和平里北街14号
电　　话：010-64290862
邮　　编：100013
印　　刷：北京艺辉印刷有限公司
经　　销：各地新华书店
开　　本：889毫米 1194毫米 1/24 印张：1
版　　次：2008年6月第1版
　　　　　2008年6月第1次印刷
印　　数：0001—3000册
书　　号：ISBN 978-7-105-09383-0/K.1413（维45）
定　　价：5.00元

نەشر قىلغۇچى : مىللەتلەر نەشرىياتى
ئادرېسى : بېيجىڭ شەھىرى خېپىڭلى شىمالىي كوچا 14 ـ قورۇ
پوچتا نومۇرى : 100013
تېلېفون نومۇرى : 010 ـ 64290862
باسقۇچى : بېيجىڭ يىخۇي باسمىچىلىق چەكلىك شىركىتى
ساتقۇچى : جايلاردىكى شىنخۇا كىتابخانىلىرى
نەشرى : 2008 ـ يىل 6 ـ ئايدا 1 ـ قېتىم نەشر قىلىندى
بېسىلىشى : 2008 ـ يىل 6 ـ ئايدا بېيجىڭدا 1 ـ قېتىم بېسىلدى
ئۆلچىمى : 889×1194 م م. 24 كەسلەم باسما تاۋىقى 1
سانى : 0001 ـ 3000
باھاسى : 5.00 يۇەن

www.uyghurkitap.com

翻　　译：沙塔尔 · 沙拉木
责任编辑：哈尔木拉提 · 依明
责任校对：哈尔木拉提 · 依明

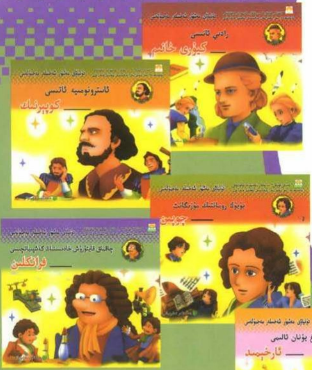

ۋاقىت دېمەك ھايات دېمەكتۇر، ۋاقىت دېمەك بايلىق دېمەكتۇر.

— فرانكلىن

ISBN 978-7-105-09383-0
定价：5.00元